

УДК 339.138

DOI: 10.31891/2307-5740-2018-262-5(2)-59-64

ДІДЕНКО Є. В.

Харківський національний університет радіоелектроніки

ТЕХНОЛОГІЧНИЙ ПРОЦЕС МАРКЕТИНГУ ВІДНОВЛЮВАНOSTІ ТРУДОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Предметом дослідження в статті є створення технологічного процесу маркетингу відновлюваності трудової діяльності як фактору безпосереднього впливу на стан та характер відносин між роботодавцем та найманим працівником. Мета – технологічна реалізація ризиковості відновлюваності трудової діяльності в підсистемі маркетингу діяльності підприємства. Завдання: дослідити технологію моделювання ризиковості, яка аналізує ризики захворюваності, травматизму всередині дії трудового контракту. Використовуються загальнонаукові методи моделювання, системного аналізу і специфічні методи прийняття рішень в ризикових умовах господарювання. Отримано такі результати. У статті проведено дослідження ризиковості відновлюваності трудової діяльності для кількісного обґрунтування відносин між адміністрацією промислового підприємства як стороною трудового контракту, та робітником в частині мінімізації наслідків захворюваності та травматизму. Виокремлено ключові фактори впливу на технологічний процес та характер змін рівня відновлюваності протягом дії трудового контракту. Результати дослідження дозволяють особам, які приймають рішення, зменшувати негативні наслідки діяльності підприємства в умовах ризиків та невизначеності маркетингу в сфері трудової діяльності. Запропоновано врахування ризиків відновлюваності трудової діяльності в загальній концепції маркетингу підприємства та маркетингу трудової діяльності зокрема. Проаналізовано закономірності розподілу ризиків відновлюваності трудової діяльності. Надані рекомендації щодо дій осіб, які приймають рішення з укладання трудових контрактів. Отримані результати можуть бути використані в якості підсистеми концептуальної моделі побудови маркетингової стратегії діяльності підприємства.

Ключові слова: маркетинг, технологія, підприємство, працівник, відновлюваність.

DIDENKO E.

Kharkiv National University of Radio Electronics, Ukraine

TECHNOLOGICAL PROCESS OF MARKETING OF RECOVERY OF LABOR ACTIVITY

The subject of research of the article is the creation of a technological process of marketing of the restoration of labor activity as a factor of direct influence on the state and nature of the relationship between the employer and the employee. The goal – to purpose technological realization of the risk of the restoration of labor activity in the subsystem marketing activities of the enterprise. Objectives: to study the technology of risk modelling, which analyzes the risks of morbidity, injury within the framework of the labor contract. General scientific methods of modelling, system analysis and specific methods of decision making under risky economic conditions are used. The following results are obtained. The article investigates the risk of the restoration of labor activity for quantitative substantiation of relations between the administration of the industrial enterprise, as a party to the labor contract, and the worker in terms of minimizing the consequences of morbidity and injury. The key factors influencing the technological process and the nature of changes in the level of recovery during the duration of the employment contract are identified. The results of the study allow decision makers to reduce the negative effects of the enterprise in the context of the risks and uncertainties of marketing in the field of labor. It is proposed to take into account the risks of the restoration of labor activity in the general concept of marketing of the enterprise and marketing of work in particular. Conclusions. Laws of distribution of risks of restorative work activity are analyzed. The recommendations are given on the actions of the persons who make decisions on conclusion of labor contracts. The obtained results can be used as a subsystem of the conceptual model for building a marketing strategy for the enterprise.

Keywords: marketing, technology, enterprise, employee, recovery.

Вступ. Розвиток економіки в сучасних умовах потребує зусиль з організації просування новітніх маркетингових технологій в різних сферах діяльності підприємства. Маркетинг відновлюваності трудової діяльності як один з новітніх напрямків діяльності підприємства є актуальним напрямом діяльності підприємства, спрямованої на досягнення стратегічних цілей підприємницької діяльності шляхом формування попиту та максимального задоволення потреб споживачів. Адміністрація, центральний апарат багатьох підприємств в умовах швидких технологічних змін сучасного стану виробництва при визначенні оцінки вартості виконання робіт за трудовими контрактами як правило не в повній мірі враховують витрати, пов'язані з відшкодуванням вартості відновлення працездатності робітників, втраченої в ході виробництва. Технологічний процес маркетингового забезпечення безперебійного та комплексного функціонування структурних підрозділів підприємств припускає ігнорування ризиків професійної діяльності основного, допоміжного та обслуговуючого персоналу підприємства. Ризик-орієнтованість технологічного процесу маркетингу трудової діяльності обумовлена недостатністю інформації про закономірності, які виникають у ході виконання зобов'язань за трудовими контрактами. Тому досі в значній кількості калькуляцій на виконання робіт (надання послуг) маркетингова технологія врахування витрат з врегулювання наслідків виробничого травматизму працівників не набула ознак сталого технологічного процесу, який дозволяє мінімізувати витрати з врегулювання його наслідків. На фоні загального погіршення стану охорони праці,

зростання кількості професійних захворювань та виробничого травматизму не всі контрагенти здатні працювати у ринковій системі трудових відносин на підприємстві, а відшкодування отримувати за стандартами державного забезпечення. В умовах зростаючої питомої ваги витрат на оплату праці у порівнянні до матеріальних витрат питання впливу розподілу ризиків травматизму на організацію трудової діяльності стає ще більш актуальним з точки зору своєчасності та якості заходів, необхідних для безперервного руху виробничого процесу і складає самостійний предмет розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Технологічний процес маркетингу відновлюваності трудової діяльності зараз знаходиться в стадії розробки на рівні підприємств та об'єднань підприємств, які утворюють галузь. Набули поширення такі методи його дослідження як імітаційний експеримент, статистичне спостереження, ситуативне програмування та інші.

Вивчення існуючих підходів [1–4] дозволяє стверджувати, що універсального методу дослідження проблем маркетингу відновлюваності трудової діяльності не існує, але використання системного підходу та поєднання різних методів дозволяє унеможливити зайві ризики та сприяє якнайшвидшому усунування негативних наслідків трудової діяльності, травмувань, професійних захворювань і т.д. Маркетинг як технологічний процес управління ризиками діяльності підприємства значною мірою залежить від змістовної складової звітів про охорону праці та травматизм на виробництві щодо причин виробничого травматизму [3–6]. Науково-теоретичну базу дослідження складають праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: Ковальчук С.В., Тельнова А.С., Костенко О.М., Венедіктова В.С., Гогіташвілі Г.Г., Лисюка М.О., Мирослава Келемена, Девисилова В.А. та інших [3, 7, 10, 11, 13]. Більшість авторів вказує на необхідність модельного опрацювання проблем відновлюваності трудової діяльності та їх впливу на характер взаємовідносин між працівником та роботодавцем. Технологія полягає у пропозиції умов здійснення виробничої діяльності, яка мусить відповідати попиту на робочі місця. Невідновлюваність або повільна відновлюваність здатностей до високопродуктивної праці. Проблема полягає у тому, що пошук та знаходження закономірностей зміни ключових показників технологічного впливу на відновлюваність працездатності всередині дії трудового контракту є стабілізуючим фактором виконання трудових зобов'язань, обумовлених контрактом або трудовим контрактом. Тому дослідження технологічних процесів маркетингу взагалі та маркетингу відновлюваності зокрема набули широкого розповсюдження. Слід зазначити, що маркетинг відновлюваності, завдяки вмонтованим організаційним особливостям, має певні переваги у створенні оптимальних управлінських рішень у порівнянні до інших засобів взаємодії факторів виробництва.

Постановка завдання. Маркетинг відновлюваності трудової діяльності вимагає дослідження закономірностей поточного розподілу ризиків, які виникають на робочих місцях в ході виконання основних обов'язків. Припустимо, що початок виконання трудових обов'язків технологічно асоційований з початком місяців року, тобто час є модельно-дискретним з шагом один раз на місяць. Технологія має врахувати нерівномірність ризиків виробничого травматизму для різних періодів проходження трудового контракту [8, 9, 12, 14]. Слід також дослідити питання про розподіл ризиків всередині дії трудового контракту для нерівномірності його розподілу. Припустимо, що ризиковість трудової діяльності в кожен конкретний місяць дії трудового контракту залежить від двох факторів: від віддаленості поточного місяця від початку дії трудового контракту та від пори року. Прийmemo, що сумарний вплив обраних факторів дорівнює 100%. Тоді залежність ризику від віддаленості поточного місяця назвемо розподілом ризику за контрактами, а залежність ризику від пори року – календарним корективом.

Модельний розрахунок припускає, що розподіл ризику для кожного трудового контракту в кожен конкретний період дії контракту формується як сума інтегрованого впливу означених факторів. Так, якщо трудовий договір розпочався з 1 листопада, то ризик невідновлюваності трудової діяльності в грудні є сумою показника розподілом ризику за контрактами та календарного коригування. Введемо позначення показників договірного розподілу для кожного періоду дії трудового контракту a_1, a_2, \dots, a_{12} –

показники розподілу ризику за контрактами ($\sum a_i = 1$), – показники календарного коригування

($\sum b_i = 0$). Тобто для трудового контракту з 1 листопада грудень наступного року стає дванадцятим місяцем дії контракту. Окремий випадок рівномірного розподілу ризику окреслюється показниками:

$a_1 = a_2 = \dots = a_{12} = \frac{1}{12}$; , ... – розрахункові поправки з умовою $\sum b_i = 0$, які визначають коригування для кожного місяця року.

Виклад основного матеріалу. У зв'язку з тим, що застосування маркетингових технологій доводить реальність безперервної роботи з укладання контрактів на використання трудових ресурсів, в запропонованій технології слід поєднати їх в групи за критерієм середини місяця: отримуємо 12 груп контрактів, які умовно починаються з першого числа місяця. По кожній з цих груп розраховуються ризики

як сума збитків, які виникають в перший місяць начала дії контракту, в другий місяць і т. д. Ризики оцінюються на основі наявної у підприємства статистики захворюваності, травматизму, професійних хвороб і т. д. Ризики, які мали місце, але не були заявлені в розрахунках, не враховуються, тобто трудові контракти, які укладено пізніше, ніж за рік до дати розрахунку, з розгляду виключаються. Вихідні дані практичного розрахунку взяті для типового суб'єкта господарювання в умовних одиницях. Таблиця 1 показує, що за контрактами, які розпочалися в шостому місяці дії (червні) відбулися випадки захворюваності, травматизму, оцінені в 28 умовних одиниць збитків для підприємства, в сьомому місяці дії (липень) відбулися випадки, оцінені в 24 умовних одиниць і т. д. За контрактами, які розпочалися з 1 грудня відбулися випадки на 37 умовних одиниць в першому місяці дії (січні), на 33 умовних одиниць в другому місяці дії (лютому), на 24 умовних одиниць в останньому місяці дії (березні). Одиниці виміру – тис. грн.

Припустимо, що ризик невідновлюваності за всіма захворюваннями, травмами і т. д. в цілому дорівнює 100%. Перейдемо від абсолютних показників обсягу ризиків до його розподілу всередині діючих контрактів.

Таблиця 1

Вихідні дані професійної захворюваності та травматизму

Позначення		Місяць дії трудового контракту											Всього	
		Січ.	Лют.	Бер.	Квіт.	Трав.	Черв.	Лип.	Серп.	Вер.	Жовт.	Лист.		Груд.
Початок трудового контракту	1 січ.	53	49	39	34	33	35	34	34	37	35	33	35	451
	1 лют.	20	40	29	24	23	24	24	22	24	22	22	22	296
	1 бер.	19	16	30	24	22	22	22	22	22	22	19	20	260
	1 квіт.	28	25	18	39	35	35	34	34	35	33	29	30	375
	1 трав.	25	23	17	15	38	35	35	34	35	32	28	29	346
	1 черв.	28	24	18	16	16	42	37	37	37	34	31	30	350
	1 лип.	29	25	20	17	17	18	45	39	39	35	32	33	349
	1 серп.	33	29	22	20	20	21	22	51	45	41	37	38	379
	1 вер.	32	28	20	18	18	20	19	18	48	40	36	35	332
	1 жовт.	32	29	23	19	19	20	19	20	21	46	37	37	322
	1 лист.	36	31	23	21	20	20	21	20	20	20	44	39	315
	1 груд.	37	33	24	21	21	21	21	21	21	21	20	46	307

Серед методів оцінки показників a_1, a_2, \dots, a_{12} та в якості розрахункового оберемо метод найменших квадратів. Тоді цільова функція мінімізації квадратів відхилень теоретичного розподілу ризику від досліджуваного є такою:

$$Z = \sum_{i,j=1}^{12} (a_i + b_j - p_{ij})^2 \rightarrow \min$$

де p_{ij} – значення розподілу ризиків невідновлюваності.

Якщо дорівняти нулю часткові похідні по показникам a та b , отримуємо наступну систему лінійних рівнянь:

$$\begin{cases} Z'_{a_i} = 2 \times \sum_{j=1}^{12} (a_i + b_j - p_{ij}) = 0 \\ Z'_{b_j} = 2 \times \sum_{i=1}^{12} (a_i + b_j - p_{ij}) = 0 \end{cases}$$

В остаточному вигляді ця система рівнянь має вигляд:

$$\begin{cases} 12a_i + \sum_{j=1}^{12} b_j - \sum_{j=1}^{12} p_{ij} = 0 \\ 12b_j + \sum_{i=1}^{12} a_i - \sum_{i=1}^{12} p_{ij} = 0 \end{cases}$$

Проблему нескінченної множини рішень цієї системи рівнянь вирішимо введенням обмеження

$$\sum b_j = 0 \quad \text{. Так як} \quad \sum p_{ij} = 12$$

отримаємо рішення у вигляді:

$$\begin{cases} a_i = \frac{1}{12} \sum_{j=1}^{12} p_{ij} \\ b_j = -\frac{1}{12} + \frac{1}{12} \sum_{i=1}^{12} p_{ij} \end{cases}$$

Отримані результати. Теоретичний розподіл ризику всередині трудового контракту, який побудовано на підставі отриманих показників моделі. Нормоване середньоквадратичне відхилення

$$\left(\frac{S}{144} \right)$$

теоретичного розподілу ризику від фактичного $0,003$, нормування за кількістю змінних, складає менше

Розподіл ризиків за контрактами об'єктивно не є рівномірним, навпаки він вказує на існування чітко означеного регресного тренду. Це вказує на той факт, що в ризики є помітно змішеними до початку дії контракту. Зокрема, для конкретної моделі половина ризиків припадає трохи менше, ніж на п'ять місяців дії контракту. Отриманий розподіл ризиків апроксимується степеневою функцією у вигляді з коефіцієнтом детермінації $R^2 \approx 0,96$.

Таблиця 2

Відсотковий розподіл ризику за контрактами

Позначення		Місяць дії трудового контракту												Всього
		Січ.	Лют.	Бер.	Квіт.	Трав.	Черв.	Лип.	Серп.	Вер.	Жовт.	Лист.	Груд.	
Початок трудового контракту	1 січ.	14%	11%	9%	7%	7%	8%	7%	7%	8%	7%	7%	7%	100%
	1 лют.	7%	13%	10%	8%	8%	8%	8%	8%	8%	8%	7%	8%	100%
	1 бер.	7%	6%	12%	9%	9%	9%	9%	9%	9%	8%	7%	8%	100%
	1 квіт.	7%	6%	6%	11%	9%	9%	9%	9%	9%	8%	8%	8%	100%
	1 трав.	7%	7%	5%	4%	11%	10%	10%	10%	10%	9%	8%	9%	100%
	1 черв.	8%	7%	5%	4%	4%	12%	11%	10%	10%	10%	9%	9%	100%
	1 лип.	8%	7%	6%	5%	5%	5%	13%	11%	11%	10%	9%	9%	100%
	1 серп.	9%	8%	6%	5%	5%	5%	6%	13%	12%	11%	10%	10%	100%
	1 вер.	9%	9%	6%	5%	5%	6%	6%	6%	14%	12%	11%	11%	100%
	1 жовт.	10%	9%	7%	6%	6%	6%	6%	6%	7%	14%	12%	12%	100%
	1 лист.	11%	10%	7%	6%	6%	6%	7%	7%	7%	7%	14%	12%	100%
	1 груд.	12%	10%	8%	7%	7%	7%	7%	7%	8%	7%	7%	14%	100%

Далі розглянемо результати розподілу ризиків за календарним коригуванням. Календарний коректив показує, які місяці всередині року виявляються гіршими, а які кращими з точки зору маркетингу відновлюваності, незалежно від того на який місяць від дати початку дії контракту припадає ризик. Підсумки спостереження інтуїтивно зрозумілі та пояснюються впливом обраного показника впливу: найбільший ризик припадає на зимові місяці (листопад-січень), а з початку весни спостерігається падіння до мінімуму в квітні, та з травня по жовтень – зворотно повільне зростання для підприємств з частиною навіпвідкритих виробничих потужностей, специфікою наявних польових робіт, або таких, що виконуються у відкритих виробничих приміщеннях, на промплощинах. Локальне зниження ризиків пов'язано з дією офіційних свят, коли ведення виробничої діяльності призупиняється. Вочевидь для промислових підприємств, виробничий цикл яких не залежить від дії природних умов, в якості факторів аналізу слід обирати інші найбільш впливові фактори. Для конкретної моделі на перше півріччя (січень-червень) припадає 46%, на друге – 54% ризиків невідновлюваності трудової діяльності. З огляду на те, що конкретний числовий розрахунок побудовано за наявними даними захворюваності та травматизму типового виробничого підприємства, зрозуміло, що обрання технологічних показників значною мірою залежить від того, який тип ризику розглядається. Зокрема, основними ризиками є ризики виникнення нестандартних ситуацій техногенного походження, ризики виникнення нестандартних виробничих ситуацій внаслідок протиправних дій третіх осіб і т.д.

Опрацьована модель відноситься до розрахунків технологічного зменшення ризиків невідновлюваності виробничої діяльності. Якщо розглянути ризики пошкодження активів підприємства внаслідок нестандартних виробничих ситуацій, то якісно результати залишаються співставними. А ось з ризиками виникнення нестандартних ситуацій внаслідок протиправних дій третіх осіб ситуація інша.

Аналіз наведених на рисунку 1 залежностей вказує на те, що маємо дещо іншу ситуацію: розподіл ризиків за контрактами має зростаючий тренд з різким викидом в останні два місяці, а календарне коригування говорить про те, що найгіршими є весняно-літні місяці. Вочевидь, ситуація пов'язана з мотивованим бажанням "виявляти" дрібні захворювання та травми до кінця дії трудового контракту, коли зрозуміло, що більше таких захворювань та травм найімовірніше не буде, і настав час заявляти наявні з формулюванням "сьогодні відбулось", чим і пояснюється їх викид в останні місяці дії трудового контракту як ефект економії на масштабах витрат за вчасною заявкою дрібних травм, так як до кінця є можливість їх "зібрати" дуже багато.

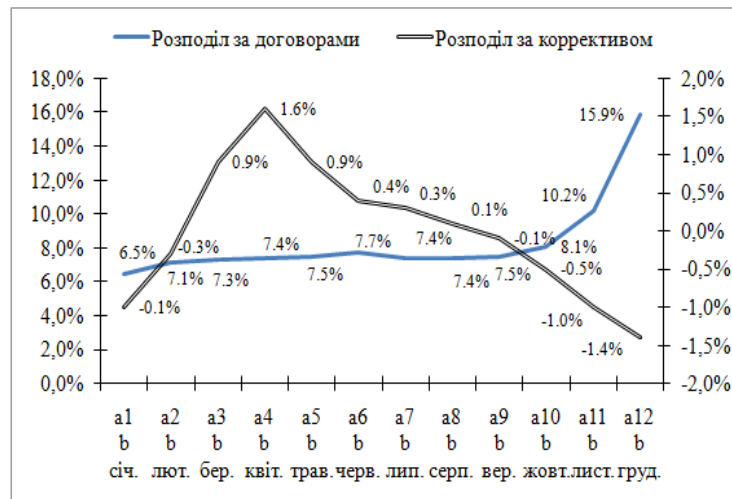

Рис. 1. Оцінки показників розподілу ризиків за умови впливу третіх осіб

Висновки. Резюмуючи вище зазначене, ми доходимо до наступних висновків:

1. Ризик виникнення збитку внаслідок виробничого травматизму:

- має зміщення до початку дії трудового контракту у відповідності до визначеної ступеневі залежності;
- є мінімальним у весняні (з березня по травень) та максимальним в зимові (з жовтня по січень) місяці.

2. Ризик виникнення збитку внаслідок виробничого травматизму внаслідок протиправних дій третіх осіб:

- має зміщення до кінця дії трудового контракту з різким збільшенням в останні один, два місяці;
- є мінімальним в осінньо-зимові місяці (з жовтня по лютий) та максимальним у весняні (з березня по травень) місяці.

Перспективи подальших розробок. В матеріалах цієї статті запропоновано принципові розрахунки, які дозволяють побудувати технологічний процес маркетингової діяльності з мінімізації ризиків захворюваності та травматизму та здійснювати чисельну оцінку розподілення ризиків невідновлюваності всередині трудового договору, на базі власної статистики підприємства щодо захворюваності та травматизму. Запропонований технологічний підхід може бути використано для більш точної оцінки і прогнозування результатів руху основних виробничих процесів протягом року (одного виробничого циклу у випадках перебільшення терміну один рік), а також може бути використана для більш точного визначення зобов'язань роботодавця за трудовим контрактом в частині відшкодувань, які обумовлюються об'єктивно існуючим рівнем відновлюваності трудових ресурсів підприємства.

Література

1. Chandler A. D. Scale and scope: the dynamics of industrial capitalism; / Chandler A. D., Chandler Jr. ; with the assistance of Tasashi Hikino. – First Harvard University Press paperback edition, 1990. – 260 p.
2. Heinrich H. W. Industrial accident prevention: a scientific approach / Heinrich H. W. ; assisted by E. Granniss. – New York : McGraw-Hill, 1959. – 480 p.
3. Ковальчук С.В. Маркетингові інновації в економіці і бізнесі : монографія / за заг. ред. С.В. Ковальчук. – Хмельницький : ТОВ «Поліграфіст – 2», 2013. – 321 с.
4. Ткачук К. Н. Прогнозування виробничого травматизму : монографія / К.Н. Ткачук, О.Є. Кружилко. – Київ : Основа, 2014. – 345 с.
5. Бойко Р.В. Організація маркетингових досліджень на підприємствах України : монографія / Р.В. Бойко // Маркетингові інновації в економіці і бізнесі ; за заг. ред. С.В. Ковальчук. – Хмельницький, 2013. – С. 58.

6. Тельнов А.С. Соціально-відповідальний маркетинг в діяльності підприємств торгівлі / А.С. Тельнов, С.Л. Решміділова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2017. – № 6. Том 1. – С. 212–216.
7. Мельник П. В. Випадковий травматизм на виробництві в контексті боротьби з професійними ризиками / П. В. Мельник // Науковий вісник НАВС : електрон. версія журн. – 2011. – № 1. – С. 114–123. – URL : <http://pravoznavec.com.ua/period/article/44281/%CC>
8. Волкова М.В. Управління маркетинговою діяльністю підприємства / М.В. Волкова // Тези доповідей Міжнародної науково-практичної конференції «Управління економічними процесами: сучасні реалії і виклики». – Мукачево, 2017. – С. 87–88.
9. Лактіонов С. О. Виробничий травматизм і професійна захворюваність як проблема сучасності: аспекти, причини, шляхи запобігання / С. О. Лактіонов, Я. О. Серіков // Міжнародна конференція «Безпека людини у сучасних умовах» / НТУ "ХПІ". – 2015. – С. 219–224. – URL : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Conferences/Безпека людини в сучасних умовах/2015/VII-ї міжнародна науково-методична конференція/>
10. Гордійчук Л. М. Аспекти виробничого травматизму та професійна захворюваність / Л. М. Гордійчук // Науковий вісник ЛНУВМБТ імені С.З. Гжицького. – 2017. – № 19 (76). – С. 136–138.
11. Азарова А.О. Аналіз переваг та недоліків існуючих маркетингових стратегій / А.О. Азарова, М.В. Присяжнюк // Міжнародна науково-практична конференція “Сучасний політичний стан в Україні та розвиток статистики й обліку в умовах глобалізації, загострення енергетичних проблем”. – Дніпро, 2018. – С. 35–38.
12. Ткачук К. Н. Математична модель прогнозування стану безпеки праці / К. Н. Ткачук, Т.М. Таїрова // Вісник національного університету водного господарства та природокористування : зб. наук. праць. – Рівне, 2013. – № 1(61). – С. 273–279.
13. Автухов К. Альтернативна доповідь про виконання Україною Європейської соціальної хартії (переглянутої) / К. Автухов, А. Муканова, О. Сорокін, І. Яковець // Українська Гельсінська спілка з прав людини. – 2016. – URL: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/Alternative-Report-ESCR-19.12_ukr.pdf
14. Пахомов Р.І. Аналіз, прогнозування та профілактика травматизму з важкими наслідками / Р.І. Пахомов, Г.М. Гасій, І.О. Білоус, Т.В. Лаврут // Збірник наукових праць Харківського університету Повітряних Сил. – 2015. – № 2(43). – С. 139–144.

References

1. Chandler A. D. Scale and scope: the dynamics of industrial capitalism; / Chandler A. D., Chandler Jr. ; with the assistance of Tasashi Hikino. – First Harvard University Press paperback edition, 1990. – 260 p.
2. Heinrich H. W. Industrial accident prevention: a scientific approach / Heinrich H. W. ; assisted by E. Granniss. – New York : McGraw-Hill, 1959. – 480 p.
3. Kovalchuk S.V. Marketynhovi innovatsii v ekonomitsi i biznesi : monohrafiia / za zah. red. S.V. Kovalchuk. – Khmelnytskyi : TOV «Polihrafist – 2», 2013. – 321 s.
4. Tkachuk K. N. Prohnozuvannya vyrobnychoho travmatyzmu : monohrafiia / K.N. Tkachuk, O.Ie. Kruzhylo. – Kyiv : Osnova, 2014. – 345 c.
5. Boiko R.V. Orhanizatsiia marketynhovykh doslidzhen na pidpriemstvakh Ukrainy : monohrafiia / R.V. Boiko // Marketynhovi innovatsii v ekonomitsi i biznesi ; za zah. red. S.V. Kovalchuk. – Khmelnytskyi, 2013. – С. 58.
6. Telnov A.S. Sotsialno-vidpovidalni marketynh v diialnosti pidpriemstv torhivli / A.S. Telnov, S.L. Reshmidilova // Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. – 2017. – № 6. Tom 1. – С. 212–216.
7. Melnyk P. V. Vypadkovyi travmatyzm na vyrobnytstvi v konteksti boroty z profesiinymy ryzykamy / P. V. Melnyk // Naukovyi visnyk NAVS : elektron. versii zhurn. – 2011. – № 1. – С. 114–123. – URL : <http://pravoznavec.com.ua/period/article/44281/%CC>
8. Volkova M.V. Upravlinnia marketynhovoii diialnistiu pidpriemstva / M.V. Volkova // Tezy dopovidei Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii «Upravlinnia ekonomichnyimi protsesamy: suchasni realii i vyklyky». – Mukachevo, 2017. – С. 87–88.
9. Laktionov S. O. Vyrobnychiy travmatyzm i profesiina zakhvoriuvanist yak problema suchasnosti: aspekty, prychny, shliakhy zapobihannia / S. O. Laktionov, Ya. O. Sierikov // Mizhnarodna konferentsiia «Bezpeka liudyny u suchasnykh umovakh» / NTU "KhPI". – 2015. – С. 219–224. – URL : <http://www.kpi.kharkov.ua/archive/Conferences/Bezpeka liudyny v suchasnykh umovakh/2015/VII-yi mizhnarodna naukovometodychna konferentsiia/>
10. Hordiichuk L. M. Aspekty vyrobnychoho travmatyzmu ta profesiina zakhvoriuvanist / L. M. Hordiichuk // Naukovyi visnyk LNUVMBT imeni S.Z. Hzytskoho. – 2017. – № 19 (76). – С. 136–138.
11. Azarova A.O. Analiz perevah ta nedolirik isnuuichykh marketynhovykh stratehii / A.O. Azarova, M.V. Prysiazhniuk // Mizhnarodna naukovopraktychna konferentsiia “Suchasnyi politychnyi stan v Ukraini ta rozvytok statystyky u obliku v umovakh hlobalizatsii, zahostrennia enerhetychnykh problem”. – Dnipro, 2018. – С. 35–38.
12. Tkachuk K. N. Matematychna model prohnozuvannya stanu bezpeky pratsi / K. N. Tkachuk, T.M. Tairova // Visnyk natsionalnoho universytetu vodnoho gospodarstva ta pryrodokorystuvannia : zb. nauk. prats. – Rivne, 2013. – № 1(61). – С. 273–279.
13. Avtukhov K. Alternatyvna dopovid pro vykonannia Ukrainoiu Yevropeiskoi sotsialnoi khartii (perehlianutoi) / K. Avtukhov, A. Mukanova, O. Sorokin, I. Yakovets // Ukrainka Helsinki spilka z prav liudyny. – 2016. – URL: https://helsinki.org.ua/wp-content/uploads/2017/02/Alternative-Report-ESCR-19.12_ukr.pdf
14. Pakhomov R.I. Analiz, prohnozuvannya ta profilaktyka travmatyzmu z vazhkymy naslidkamy / R.I. Pakhomov, H.M. Hasii, I.O. Bilous, T.V. Lavrut // Zbirnyk naukovykh prats Kharkivskoho universytetu Povitrianykh Syl. – 2015. – № 2(43). – С. 139–144.

Рецензія/Peer review : 27.09.2018
Надрукована/Printed : 02.11.2018
Рецензент: д.е.н., проф. Тельнов А. С.